

Beneš, Pavel

[Ralea, M.; Botez, C.I. Istoria psihologiei]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1961, vol. 10, iss. B8, pp. 123-125

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106171>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

cování dat v hojně míře statistických metod. Méně pozornosti věnovali zjišťování širších souvislostí u studovaných jevů. Také pokus o výklad (i hypotetický) jevů ve většině prací chybí.

Vydání sborníku svědčí o tom, že v Jugoslávii v současné době nastává větší rozvoj experimentální psychologie. Také o to se zasloužil profesor Rostohar. *Vilém Chmelař.*

Józef Pieter, Historia psychologii w zarysie, Katowice 1958, stran 322. Cílem „Nástinu dějin psychologie“ je podle slov autorových poskytnout čtenáři, který není obeznamen s psychologií, uvedení do studia psychologie. Pieter chce studentu psychologie umožnit, aby na základě studia dějin psychologie rozlišil, co je v psychologii již vědeckým poznatkem a co je pouhý názor některého psychologa nebo některé psychologické školy, poněvadž i v Polsku se (jako jinde) mezi oběma světovými válkami tradovaly různé psychologické směry a vznikly mezi psychology spory, jež měly škodlivý vliv na rozvoj psychologie.

Při zpracování knihy, mající charakter orientačního úvodu do psychologie, položil Pieter důraz na objektivní vylišení faktů. Pieter chce ve své knize na základě nepochybných faktů dát odpověď na tyto otázky: Jak vznikla a rozvíjí se psychologie? Jak vznikla vědecká psychologie? Co platného zůstalo z filosofické psychologie? Co jsou psychologické směry? S jakými nesnázeami se setkáváme v psychologii a jaké jsou její možnosti?

Při zpracování „Historie“ opírá se zejména o práce psychologů, jejichž díla jsou považována za originální a kteří přispěli k rozvoji psychologické vědy. Látku zpracoval ve 14 kapitolách. Nejprve si klade otázku, co je to psychologie, a pak podává přehled činitelů, kteří vyvolali psychologii v život a kteří působí na její rozvoj. Podrobněji sleduje vývoj filosofické psychologie idealistické i materialistické a poukazuje na význam dialektického materialismu pro psychologii, na význam spisů B. Engelse, K. Marxe a V. I. Lenina pro pojetí psychična.

V kapitole o počátcích vědecké psychologie načrtává obecnou charakteristiku rozvoje vědecké psychologie. V dalších kapitolách hodnotí přínos W. Wundta a jeho školy pro rozvoj psychologie, osvětluje vznik objektivní psychologie, obšírněji pojednává o velkém vlivu Pavlovovy nauky na psychologii, o přínosu medicíny do psychologie, o evolucionismu v psychologii, o teoriích obecné inteligence, o psychologických testech, o psychotechnice, o psychologii práce, o psychologii sociální, vývojové, pedagogické, o psychologii dítěte a o osobnosti. Cenná je kapitola o psychologii v Polsku. Pieter v ní zpracoval dějiny polské psychologie od předvědeckých začátků až do r. 1957. Konstatuje, že situace psychologie v Polsku je příznivá, ale že psychologie stojí před obtížným úkolem, jak splnit všechny požadavky, které na ni klade věda, zdravotní služba a průmysl. V soupisu literatury Pieter uvádí z našich publikací J. Stavělovy „Dějiny psychologie“ a V. Přihodův „Úvod do pedagogické psychologie“.

Pieterova kniha je první polskou publikací o dějinách psychologie. I když autor v ní některé otázky, týkající se medicínské psychologie, diferenciální psychologie aj. jen zhruba načrtl, je jeho kniha dobrým úvodem pro studující psychologie. *Vilém Chmelař.*

Acad. M. Ralea și C. I. Botez, Istoria psihologiei. Editura Academiei Republicii Populare Romine. București 1958, 738 stran 18×24. Velmi přístupným, ale přísně vědeckým způsobem napsali „Dějiny psychologie“ rumunští vědci akademik Ralea a C. I. Botez. Sloh knihy je svěží, a proto se z ní příjemně studuje. Velmi čtené citáty jsou organicky začleněny do kontextu, rozbor zkoumaných děl je přehledný a setkáváme se tu s výstižnými charakteristikami badatelů v oboru psychologie. Je škoda, že autoři nepřipojili věcný rejstřík, který by byl ještě praktičtější než jmenný, který zde máme.

Knihy je rozdělena na dvě části, takže na dvě polovice. V první jsou probírány spíše jednotlivé postavy; po jedné kapitole věnovali autoři Platonovi, Aristotelovi, Baconovi, Hobbesovi, Spinozovi a Lockeovi, jiné shrnuli do jedné kapitoly, např. Descartesa, Malebrancha a Pascala (X.) anebo Lomonosova a Raděševa (XVII.).

V kapitolách druhé části se klade důraz na různé směry v psychologii. Tak úvodní kapitola této části (XVIII.) má nadpis: „Rozvoj kapitalismu a vznik marxismu. Dialektický materialismus a psychologie.“ Právě jen dialektický materialismus, vysvětlující všechny jevy pomocí hmoty a pohybu a pokládající důslevo za projev nejvyšše organizované hmoty, může být filosofickým základem vědecké psychologie anebo, jak autoři sami říkají, materialismu v psychologii. Proto také dávají poměrně málo místa idealistickým myslitelům. O filosofii země Východu se nezmiňují, protože o ní chystají zvláštní svazek. A tak v této druhé části je probíráno pozitivismus, evolucionismus, asociční, experimentální, patologická psychologie a psychoanalýza, dále behaviorismus a gestaltismus i současné tendence na Západě: hormismus,

psychosomatika, experimentalismus a fyziologická psychologie. Dvě předposlední kapitoly mají titul „I. M. Sečenov“ a „I. P. Pavlov“. O poslední kapitole se zmíníme obšírněji, protože pojednává o rumunské psychologii. Je to přes 70 stran (633–704) a jsou tam podrobné informace o tom, jaký je rumunský přínos pro psychologické bádání.

Vlastní psychologické práce vznikají v Rumunsku teprve v posledních desetiletích minulého století, a to jako příručky anebo časopisecké články. Psychologie se přednášela podle Wolfa, Kanta, Herbarta anebo podle eklektické filosofie francouzské; byla to idealistická spekulativní psychologie. Příznivé podmínky pro rozvoj vědecké psychologie nastaly konce XIX. století zásluhou materialistického filosofa Conty a rumunské lékařské školy. První vědecké přednášky z psychologie konal na bukurešťské universitě C. Rădulescu-Motru. Další katedry byly pak v Jasech a Kluži, ale všechny byly pod vlivem idealismu západních doktrin.

Vasile C o n t a, který zemřel v 37 letech na tuberkulosu (1882), podal ucelenou myšlenkovou soustavu. Jeho evoluční materialismus otevřel cestu dialektickému materialismu do Rumunska a připravil půdu pro socialistické kroužky. Jeho první práce Teoria fatalismului (Teorie determinismu) byla přeložena do francouzštiny. Pro svůj důsledný determinismus nepřipouštěl žádný idealistický nebo spiritualistický prvek; proto propagoval ateismus.

První původní rumunskou práci o psychologii napsal sibijský gymnasiální profesor I. P o p e s c u (Psihologia empirică, 1881), kterou velmi schválil tehdy vševládnoucí princeps philosophorum Titu Maiorescu. Psychologie je zde oddělena od filosofie. V jádře se přidržuje Herbarta a knížka byla v Sedmihradsku velmi rozšířena.

Téměř současně vydal v Jasech universitní profesor C. L e o n a r d e s c u knížku Psihologia experimentală a r. 1892 Principiile de psihologie, takřka materialistickou psychologii, pravděpodobně pod vlivem Sečenova.

Publicista Ștefan C. M i c h ä i l e s c u napsal mnoho článků proti spiritualismu a agnosticismu v biologii a psychologii a ukazoval, že idealismus a obskurantismus jsou překážkou vědy.

Victor B a b e ș (1854–1926) je zakladatelem rumunské lékařské školy; po něm je nazvána kluzská universita. Byl bakteriolog, evoluční materialista, který odmítal idealismus na základě kauzality. Náboženskou víru (a pověry) pokládal za „nižší stupeň rozvoje inteligence“. Ujímal se vydíráních rumunských rolníků a doslova řekl: „Nikde v Evropě není jejich postavení tak žalostné“.

Gheorghe M a r i n e s c u (1864–1938) založil v Rumunsku neurologickou školu. Dlouho studoval a pracoval v Paříži, v roce 1917 byl v Petrohradě a poznal Pavlovovy spisy. Ve „Fysiopathologii hysterie“ (Bukurešť 1936) využívá učení o podmíněných reflexech. Ve všech spisech vášnivě bojoval za materialistickou a deterministickou koncepci.

Cetné práce z fyziologie a vnitřního lékařství napsal D. D a n i e l o p o l u. Připouští citlivost vnitřních orgánů, ale veškerá citlivost je podle něho cerebrospínální. Roku 1944 vydal u Massona Le système nerveux de la vie végétative.

Akademik C. I. P a r h o n začal vědeckou dráhu ve svých 24 letech na neurologické klinice Gh. Marinesca r. 1898. Nejširší veřejnosti je známý jako bývalý předseda Presidia Velkého národního shromáždění RLR a pak svou geriatrii (spis „Stáří a jeho léčení“, Bukurešť 1948). Jako neurolog, psychiatr a endokrinolog významně přispěl k studiu psychologie. C. I. Parhon, marxista již ze studentských let, je zářivým příkladem pokrokového učence spjatého s lidem.

V oboru endokronologie ve spojení s psychologií pokračuje v jeho práci jeho spolupracovník akademik St. M i l c u, který se specializoval na problémy spánku.

Autonomní disciplinou se stala v Rumunsku psychologie teprve roku 1900, kdy na filosofické fakultě v Bukurešti zahájil přednášky z psychologie C. R ä d u l e s c u - M o t r u (1868 až 1957). Studoval v Wundta v Lipsku, potom v Paříži u Charcota, Ribota a Bineta. Publikoval mimo jiné Problemele psihologiei (1898), Personalismul energetic (1927) a Vocajia, factor hotărâtor în cultura popoarelor (Poslání, rozhodující činitel v kultuře národů, 1935). V prvním spise byl deterministou, ale pak přešel na pozice idealismu. Pro rozvoj psychologie však vykonal mnoho. Jeho přednášky měly vysokou akademickou úroveň, podával nejnovější vědecké výzkumy. Ještě v roce 1956 napsal článek o pavlovovském učení a do pozdního stáří se duchovně přizpůsoboval tendencím současné doby.

Rumuni si nekladou otázku, zda Nicolae V a s c h i d e (1874–1907) patří mezi psychology francouzské nebo rumunské. Přece i Panait Istrati, třebaže psal francouzsky, je rumunský spisovatel. „N. Vaschide, par son génie et son oeuvre, a honoré la Roumanie et la France“, napsal jeho životopisec. Sám nebo se spolupracovníky napsal na 170 prací, z toho 12 knih. Velmi mnoho se obíral otázkou snů a spánku.

G. Z a p a n, i osobně známý brněnským psychologům, se zajímá o psychologii učení. Cenné jsou jeho příspěvky o psychologii práce. Nyní je vedoucím katedry experimentální psychologie v Bukurešti.

I. M. Nestor se zabývá školní psychologií, volbou povolání a psychologií práce. Z externích pracovníků je významný C. Georgiade, který publikoval práce o poruchách řeči, o myšlení dítěte, o původu lži. I. Brucar vydal „Psychologii“ (1947), N. Bagdasar „Příručku psychologie“ (1934).

Klužská škola propagovala experimentální psychologii, zvláště testy. Vedoucím byl universitní profesor Fl. Ștefănescu-Goangă, dále k ní patřili Liviu Rusu (později estetik), Alexandru Rosca a také L. Bologa (srovnávací psychologie).

Na universitě v Jasech pracoval od r. 1926 jeden z autorů těchto „Dějín psychologie“ M. D. Ralea, který studoval vlivy sociálního prostředí na duševní procesy. Škola v Jasech se příkláněla k francouzské variantě behaviorismu. M. D. Ralea publikoval „Odklad, specifická okolnost lidské psychologie“ (přetištěno 1957), „Problém podvědomí“ (Jasy 1926, přetištěno 1957), „Věda o duši“ (1926), „O saturaci duševních jevů“, „Poznámky o symbolu“, „Idea času v moderním vědomí“, „Psychologie a život“ (1938), „Vysvětlení člověka“ (1946).

V roce 1928 se stal profesorem v Jasech V. Pavelcu. Obíral se psychologií osobnosti, po roce 1944 pavlovovskou psychologií.

Po osvobození Rumunska opírá se rumunská psychologie o monisticko-materialistický názor a vychází z Pavlova učení o podmíněných reflexech. Práce vycházejí v časopisech Culegerii de studii de psihologie (1953, 1954, 1955), Revista de psihologie, Revista de pedagogie, Analele româno-sovietice. Mezi četnými přispěvateli čteme i jméno Tatiany Slamové - Cazacové, rovněž osobně známé československým psychologům.

Nakonec ještě připomeňme pečlivě sestavenou a prakticky roztríděnou bibliografii. — Celá kniha je imponující práce, na kterou mohou být rumunští pracovníci pyšní a která rozhodně přispěje k rozvoji psychologie v Rumunsku. Pavel Beněš

Tatiana Slama-Cazacu, Limbaj și context. Problema limbajului în concepția exprimării și interpretării prin organizări contextuale. Ediția științifică, București 1959, 465 stran. Rozsáhlá práce Tatiany Slamové-Cazacové má stručný titul „Řeč a kontext“, ale z podtitulu, skládajícího se z vědeckých termínů běžných už v mnohých jazycích, je hned zřejmé její nové pojetí řeči z hlediska psychologického: jde o vyjadřování a chápání, o dvojici mluvčího a naslouchajícího.

Tato kniha, jejíž resumé (rumunsky, rusky a francouzsky) podávají jenom zlomky myšlenek a podnětů, měla by být důkladně prostudována, a to v kontextu, protože může posloužit nejen lingvistům, ale i vychovatelům, pedagogům, lékařům, překladatelům, hercům i laikům. Ostatně knížka již vzbudila ohlas v zahraničí a vyšla na Západě u Moutona (ve Francii a Holandsku) ve sbírce Janua Linguarum. V knize se lehce orientujeme, protože je v ní připojen věcný rejstřík, a vítané jsou i bibliografické poznámky a bibliografie.

Hned na začátku vyzdvihujeme veliké výhody Cazacové; je pracovníci Psychologického ústavu při Akademii RLR, ale zároveň je znamenitou lingvistkou ovládající několik řečí. Svědčí o tom i práce, o které jsme už referovali (Relațiile dintre gândire și limbaj în ontogeneză, srov. Pedagogika 1960, str. 000—000). Dále zdůrazňujeme, že se spoléhá na metodu induktivní a experimentální. Neváhá dokonce tvrdit, že budoucnost náleží experimentální jazykovědě. Předběžné práce dávají autorce právo, aby se pustila do veliké syntetické studie. Můžeme povědět, že se její záměr zdařil.

Knížka je rozdělena na tři části. První má dvě kapitoly, kde podává dějiny zkoumání řeči, a ukazuje, jakou metodou bude postupovat. Druhá a třetí část mají po třech kapitolách. Druhá se obírá teoriemi o řeči a jazyce (dále ukážeme, jak je rozlišuje) a v třetí je jádro práce: Semnul și valoarea lui (Znak a jeho význam), Tehnica limbajului (Technika řeči) a Contextul. Kniha podává výsledky práce za 17 let (od r. 1942), je plná postřehů, a pro recenzenta je opravdu těžké referovat o ní jen na několika stránkách.

Nejdříve několik marginálií. Když autorka hovoří o různých jazykových směrech, obrací se proti extrémnímu strukturalismu („ale mluvit nebo psát o struktuře jazyka neznamená ještě být strukturalistou“); má pravdu, že protiklady mají platnost jenom v kontextu. Dřívějším badatelům vytýká, že studovali jazyk a ne řeč. Obrací se proto k otázkám dosud méně studovaným, k nimž patří i kontext. Dotýká se ovšem i vzniku řeči (podle Engelse). Opírá se o učení Pavlovo o signálních soustavách, a slovo je pro ní jako pro Pavlova signálem signálů. Pro vysvětlení znaku uvádí zajímavý přírámek: horečka, projevující se na těle, je symbol; teplota, kterou ukazuje sloupec rtuť na teploměru, je symbol; záznam v číslicích je vlastní znak. Šťastně kombinuje teorii s praxí a její postup je přísně logický. Studuje řeč jako živý organismus a postupuje jako anatom.

Trebaže Cazacová dala svému dílu název „Řeč a kontext“, neznamená to, že by nezkou-